

A aquestes constatacions cal afegir la sequera de textos escrits en català a partir del segle XVI i les traduccions al castellà de la *Història* de Beuter — la segona part de la qual és redactada ja directament en castellà — i dels textos de Viciano i Ponç d'Icard. Sembla que si es volia publicar, ho havia de fer en aquesta llengua, perquè els pròlegs d'aquests traductors *malgré lui* reflecteixen la seva sensació de culpa per haver escrit en «llengua estrangera a la naturalesa pròpia», la importància de «lo poder» castellà i, és clar, el poder de convicció dels diners.

¿Què està passant? Escassegen els estudis entorn del tema, però un fet constatable és que, paral·lelament a aquesta realitat, la producció historiogràfica cincientista del centre peninsular identifica amb pocs escrúpols Espanya i Castella i, per tal d'avaluar-ho, torna a treure l'etern fòssil dels gots. D'aquí emergeix una concepció essencialista d'Espanya que l'acosta a aquelles realitats de base metafísica, la fragmentació de les quals, òbviament, és impossible.

En qualsevol cas allò que més interessa d'aquest naixent espanyolisme són les eines intel·lectuals que es produeixen des de la cort, perquè els cronistes reials no expressen les seves opinions particulars sinó les dels cercles d'opinió influents a la cort. És així com un sicilià fincat a la península, Luca Marineo, les opinions del qual són moltes vegades contradictòries i no s'entenen si no és tenint present qui pagava els seus escrits, publica el 1530 un *De rebus Hispaniae memorabilibus* patrocinat per l'emperador Carles V, on, entre d'altres perles, ven el monolingüisme hispànic, l'excel·lència de Castella i els castellans, la connexió dels Reis Catòlics amb la monarquia castellana i els gots, i el «maligne propòsit» dels catalans, acusats per l'afer que tingueren amb Joan II, el seu rei.

Aquesta concepció d'Espanya, escrita en llatí i amb la benedicció imperial, de manera que podia divulgar-se per tot Europa com a veritat oficial, contrasta enormement amb la de Despuig, escrita en català clarament a la defensiva i la defensa és sempre el testimoni d'un conflicte real, però mentre que la primera circulava lliurement per Europa els *Col·loquis* de Despuig no arribaren a publicar-se mai a l'època.

I és que el text de Despuig proclama una Espanya plural en la qual, però també amb la qual, els Països Catalans han de construir el seu projecte de futur i designa aquesta possessió conjunta amb l'expressió la «nostra Espa-

nya», una expressió que des del centre i des de la cort, tot identificant Espanya amb Castella, s'emprarà també sovint per més que aquesta «nuestra Espanya» té tot un altre sentit, car, certament, per als castellans Espanya cada vegada era més seva, però seva en exclusiva.

Despuig exhorta els seus lectors a conèixer la història de la seva pàtria ja que «no danya a res lo saber lo succés

de les coses pasades, ans aprofite molt bé y fa que los que no les ignoren són casi profetes de les per venir». Misteris de la ciclicitat històrica, el naixement de l'espanyolisme, la castellanització creixent dels Països Catalans i el fet que tot plegat s'iniciés sense que legalment res no ho afavorís, indueixen a reflexionar entorn de l'actual neoespanyolisme i de les seves possibles conseqüències. □

ENTREVISTA AMB SALVADOR CARDÚS

Al nacionalisme espanyol ja hi estem habituats

En aquesta entrevista, Salvador Cardús, desemmascara el relançament d'una mena de nacionalisme espanyol d'excepció, en alguns trets semblant al català.

J. M. Pasqual

— **P**er què avui es parla de neonacionalisme espanyol?

— Primer cal constatar que qualsevol projecte polític, tant si existeix ben consolidat en un moment donat com si es tracta d'un projecte de futur, sempre té un caràcter nacionalista o, si es vol, nacional, ja que necessita elaborar tota una ideologia que el legitimi i que es refereixi a un territori determinat. En aquest sentit, qualsevol política n'és, de nacionalista.

El fet que ara es pugui parlar de neonacionalisme espanyol és fruit de constatar que aquest nacionalisme espanyol habitual — que és donat per descomptat i que el trobem en la vida de cada dia — comença a tenir algunes manifestacions més agressives, més a la defensiva, més catastrofistes...

— ¿On té el punt de partida el nacionalisme espanyol habitual?

— Nacionalisme és una d'aquelles paraules que serveix per tot, un artefacte ideològic. I, sobretot, serveix per acusar-se — de nacionalistes — els uns als altres.

Evidentment, els ideòlegs que se senten còmodes en una situació de definició política establerta i estable no necessiten dir-se nacionalistes, perquè el nacionalisme es dona per descomptat, és implícit en qualsevol de les accions polítiques que es porten a terme. Només s'anomenen nacionalistes o se'ls acusa de ser-ne els que adopten actituds polítiques resistencials davant els projectes establerts.

Salvador Cardús.

Tal com jo el definiria, de nacionalisme, n'hi ha sempre que hi ha projecte polític, per tant, mentre hi ha hagut l'etiqueta de projecte polític espanyol, hi ha hagut nacionalisme espanyol.

Si no ens sobta més, és perquè al nacionalisme espanyol ja hi estem habituats. Per exemple, hi ha una cançó d'Isabel Pantoja, dedicada a la Virgen del Rocío, que és una cançó nacionalista espanyola. Però pot cantar-la i ningú no surt amb l'acusació: «¡això és una cançó política!, ¡quin nacionalisme tribal que fa!» Apareix amb to-

ta normalitat, la mateixa normalitat que fa que no es vegi el caràcter nacionalista de tot exercici del poder.

—¿El prefix *neo* pressuposa una modificació formal d'aquell nacionalisme espanyol practicat des de la normalitat?

—Si és que hi ha un neonacionalisme espanyol, és pel fet que una vegada més al llarg de la història —no per primera vegada, perquè ja ha succeït en altres ocasions— el projecte nacional espanyol deu tenir algun problema, o deu ser contemplat amb una certa angúnia per part de determinats sectors de les élites intel·lectuals —no crec que el poble en general tingui cap angúnia— perquè perceben alguna situació de crisi que els fa adoptar actituds nacionalistes diferents de les que es donen en etapes de normalitat.

S'està començant a desenvolupar una mena de nacionalisme espanyol d'excepció, que comença a presentar les mateixes característiques de què tantes vegades s'havia acusat el nacionalisme català: uns comportaments reiteratius d'autoafirmació. Aquesta reafirmació constant és una de les dimensions patològiques de qualsevol nacionalisme, òbviament, inclòs el català.

—¿Quins exemples hi ha d'aquest comportament reiteratiu d'autoafirmació de l'espanyolitat?

—N'hi ha molts. És qüestió d'obrir qualsevol diari. Darrerament n'han aparegut i n'apareixen. Per exemple, al voltant del tema de la llengua, el catedràtic Gregorio Salvador ha reprès un discurs sobre la defensa i la situació de perill per què travessa l'espanyol. Aquesta és una de les més típiques necessitats de reiteració de la identitat.

També hi ha aquest nou invent de la festa del 12 d'octubre —festa nacional d'Espanya— que apareix d'una manera sorprenent i gairebé imprevista. Alguns diuen que la iniciativa prové d'un desig explícit del rei, però, en qualsevol cas, s'hi afegeix tothom, i es desencadena el reguitzell de declaracions també típic, com per exemple el que diu el diputat d'AP Juan Ramón Calero: «Segur que d'aquí a tres-cents anys Espanya i el món sencer recordaran el 12 d'octubre, data en què Colom va descobrir el nou món». Aquest tipus de declaracions essencialistes, historicistes, a més, als catalans ens són molt familiars perquè hi hem tingut molta tirada, i ara són els espanyols qui les retroben i les reprenen una vegada més.

—Abans deies que certs sectors in-

tel·lectuals espanyols estaven anguniats, ¿quines poden ser-ne les causes?

—No voldria ser optimista en l'anàlisi dels fenòmens, però potser el fet que vagi prenent cos un cert projecte polític —ni que de moment només sigui regionalista— sobretot a Catalunya, més fins i tot que al País Basc; afegit a una certa consciència per part d'ells que nosaltres seguim sent crítics davant de molts aspectes del seu projecte; i afegit a una refeta i recuperació d'uns certs graus de recuperació lin-

mitjançant missatges concrets: «la llengua espanyola està en perill», «les llengües minoritàries són una mena de residu, objectes de museu, són un impediment i no serveixen com a eina de comunicació»...

—Abans parlaves de l'essencialisme historicista con una altra de les característiques del neonacionalisme espanyol...

—Constantment et retrobes l'expressió «des de sempre» al costat de la paraula Espanya. No sabem per què, pe-

DOMÈNEC UMBERT

«Si hi ha un nacionalisme espanyol deu ser perquè el projecte espanyol té algun problema».

güística...; tot això plegat és el que posa en perill les aigües plàcides del nacionalisme espanyol.

—¿És sorprenent que els graus assolits de normalització del català puguin fer veure a algú un perill per a l'espanyol?

—L'exaltació de la llengua és un element de diferenciació respecte als altres nacionalismes que poden ser perillosos per al nacionalisme espanyol —una vegada més, el català més que no el basc—, i que amb una llengua pròpia poden posar en perill l'ocupació de la llengua espanyola per tot el territori.

El primer símptoma d'aquesta consciència de perill va ser el manifest dels 2.300 —suposats— intel·lectuals, tot i que no sé ben bé fins a quin punt la seva no va ser més una resposta de funcionari que d'intel·lectual, i el seu era més el temor del funcionari que el de l'intel·lectual. Aquella situació de conflicte va quedar esmoreïda a Catalunya —potser perquè va tenir una resposta ràpida—, però s'ha reprès fora

rò ells donen per suposat que Espanya existeix des de sempre. Nosaltres tenim mil anys, però ells són des de sempre. És un avantatge.

En la premsa de Madrid, per exemple, sempre hi ha referències a aquest caràcter indefinit de l'existència d'Espanya. O pots trobar algun article de Carlos Seco Serrano explicant que les essències espanyoles són superiors a les essències regionals, que tenen menys qualitat —com si es tractés d'una batalla d'essències—. Sempre amb el refons del perill de la fragmentació del projecte nacional espanyol. Aquest, sí que, comprensiblement, per als nacionalistes espanyols deu ser un perill.

—¿També s'ha usat el recurs del victimisme?

—Els darrers casos —Mariscal i Boadella— han sigut casos simptomàtics de victimisme per part dels nacionalistes espanyols. Sembla que aquí ens mengem els que no són catalans, que siguem tribals, capaços d'expulsar de la tribu els estrangers, que no tinguem gens de sentit de l'humor... I immedia-

tament hi ha els que es presenten com a víctimes d'aquesta suposada caça de bruixes o tribunals de la Inquisició. No m'estic inventant res. Simplement agafant la premsa, podríem retrobar aquesta mena d'histerisme victimista.

Em sembla interessant un article de Jaume Lorés en què feia referència a la campanya que està fent la premsa espanyola —amb un cert suport d'alguna premsa d'aquí— presentant una imatge del país absolutament esperpèntica, de la qual són víctimes les persones obertes, universalistes, cosmopolites, etc., que resulta que són els nacionalistes espanyols.

—¿És previsible l'expansió del neoneoliberalisme espanyol?

—De moment només existeix en les pàgines dels diaris i d'algunes altres publicacions de fora. És un discurs que de moment no penetra en capes àmplies de la població.

Només té un punt de força: la bona acollida que troba en certs sectors polítics d'aquí. En articles d'opinió d'alguns diaris de Barcelona retrobes la confirmació del discurs que s'està fent des de fora. Hi ha eco. I això dóna una certa credibilitat a un discurs que, si no, s'enfonsaria tot sol. Potser la situació conjuntural fa que corri aquest mar de fons ideològic: el del desprestigi del nacionalisme català i a favor d'un neoneoliberalisme espanyol. □

ELS DIVERSOS CANALS I CONDUCTES DE LA COLONITZACIÓ

Entre la «grandeur» i la «unidad de destino»

La pressió socio-cultural americana no és l'única que pesa sobre els Països Catalans. A més, o sobretot, hi ha la càrrega política i cultural dels dos estats dominants: l'espanyol i el francès.

Josep L. Carod Rovira

A més de la pressió socio-cultural americana, als Països Catalans tenim constantment a sobre tota la càrrega ideològica, política, econòmica, informativa, cultural, lingüística dels estats dominants: l'espanyol i el francès.

Tot i que les proximitats i semblances entre els Països Catalans i Espanya o França siguin superiors a les que puguin existir entre aquests països i els Estats Units, és precisament per això que aquests estats, amb més facilitat, promouen, sostenen, imposen un procés d'uniformització socio-cultural, a partir del model nacional espanyol o francès, més permeable a la societat catalana perquè és més immediat i pròxim.

Aquesta colonització cultural, que imposa un model estranger i destrueix, disfressa, amaga, distorsiona el sistema cultural català, es produeix a través de diversos canals o conductes, a partir de la constatació lògica que la identitat es fa pel coneixement:

— Els mitjans de comunicació ma-

Els mitjans majoritaris, un model de comunicació subordinat i dependent.

JORITARIS (televisió, ràdio, premsa) que configuren un model de comunicació subordinat i dependent.

— El sistema educatiu reglat, a tots els nivells i especialitats, on s'explica la història i la cultura només de la nació dominant, perquè l'estat educa els seus súbdits tan sols en allò que és nacional de la nació de l'estat.

— Els moviments migratoris del grup ètnic dominant, a través de la pe-

netració demogràfica massiva de gent de fora del país, la qual fa, conscientment o no, d'agent de socialització d'hàbits, normes, valors i coneixements propis de la socio-cultura de l'estat.

— La coherència político-administrativa que dóna el marc legal de l'estat de dret (DNI, passaport, declaració de renda, fronteres, exèrcit, moneda, lligues esportives, traveses i loteries, etc.).

Tot aquest procés d'alienació nacional, d'aculturació de la realitat pròpia i de socialització de l'interès de l'estat, per l'altre, té també altres ressorts i eines útils:

— Les referències geogràfiques i la ubicació en el món, a partir de la nació de l'estat com a punt de partença, i no pas a partir de la realitat nacional pròpia (el centre, el nord, el llevant, aquí, allà, anar, venir, aquest país, nosaltres, etc.). Així tenim frases com: aquí a Lanzarote, tempestes a Llevant (¡País Valencià!), després de la vinguda de Reagan, etc., quan és obvi que

Lanzarote no és aquí, ni el País Valencià és el nostre llevant, ni Reagan no ha vingut mai, ni falta que fa. Pel que fa a les distàncies en l'espai cal tenir present que, París, Ginebra o Milà, són a prop, de Girona estant, mentre que, en canvi, Sevilla, Lugo o Tenerife són realment ben lluny de nosaltres. La sobreposició de certs aspectes de la llengua com el refranyer, modismes, frases fetes, acudits, anècdotes o fra-